

чинників і динамічного поширення інфраструктурних технологій формується глобальна система мережевого сорсингу інформаційних ресурсів. Економічними наслідками таких трансформацій можуть з'явитися нові, більш гнучкі та економічно вигідні форми співробітництва між постачальниками інформаційних продуктів і послуг, інформаційними посередниками і споживачами.

Використані джерела:

1. Мясникова Л. Новые маркетинговые технологии в сетях социального капитала // Конъюнктура товарных рынков. – 2008. – №3. – С.41–42.
2. Федонюк С.В. Формирование концепции многостороннего сотрудничества в привлечении внешних ресурсов // Информационное общество. – 2009. – Вып. 3. – С.35–44.
3. Рынок интернет-рекламы показывает рост – пора готовить интернет-маркетологов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.infconomy.ru/biznesintrnet/639-2010-12-08-03-23-42.html>.
4. Кашин С. Цифровой удар // Секрет фирмы. – 2010. – №8. – С.63.
5. Analyst Reports: Аналитический web-портал Emarketer [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.emarketer.com>.
6. Лассила Ора, Хендлер Джеймс. Освоение Web 3.0 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.lassila.org.

ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Бараннік В.О., к.е.н., доцент

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», Україна

Один із основних механізмів кількісного вимірювання розвитку полягає в розробці та подальших дослідженнях динамічних змін розрахованих інтегральних індексів. Серед найбільш відомих можна назвати індекси конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) та глобальних ризиків (Global Risks), які розраховується за методикою Всесвітнього економічного форуму [1]), індекси сталого розвитку, який розраховується Світовим центром даних з геоінформатики та сталого розвитку [2], індекс економічної свободи організації Heritage Foundation («Спадщина» – Стратегічний дослідницький інститут США) [3], глобальний інноваційний індекс Національної асоціації виробників [4], індекс легкості ведення бізнесу Всесвітнього банку [5] та багато інших. Належне місце в цьому переліку можна визначити і для індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП) ПРООН [6].

В той же час, питання щодо впорядкування цих індексів, визначення взаємозалежностей між ними, здебільшого залишаються не достатньо дослідженими. Так, наприклад, індекс сталого розвитку будується на трьох основних вимірах розвитку (економічний, екологічний та соціально-індустріальний) та 45 індикаторів, які, в свою чергу, самі є інтегрованим виміром різних кількісно-якісних показників.

В даній роботі зроблена спроба не тільки оцінити стан розвитку людського потенціалу України по відношенню до інших країн та регіонів світу, а і визначити основні зв'язки та взаємозв'язки ІРЛП з іншими системами оцінки розвитку (сталим розвитком та економічною безпекою).

Ідеологія введення основних показників вимірювання розвитку. Ідея введення ІРЛП полягає в думці, що цілі розвитку повинні складатися з створення сприятливого середовища, яке б дозволило людям вести довге, здорове та творче життя. Як показано в Доповіді про розвиток людини 2010 року «Реальне багатство народів: шляхи до розвитку людини» [7, с.IV]: «Сьогодні майже повсюдно визнано, що успіх країни чи добробут індивіда не можуть вимірюватися тільки грошима. Дохід, розуміється, має величезне значення: без ресурсів будь який прогрес буде утруднений. В той же час, ми повинні також оцінювати, чи має людина

можливість вести тривале та здорове життя, чи має вона можливість отримати освіту та чи вільні вони використати свої знання та таланти для формування власної долі».*

Аналогічну ідеологію мають і два інших виміри, які розглядаються в даній роботі, а саме: системи економічної безпеки та сталого розвитку. Так, вже у визначенні національної безпеки, як стану захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам [8], передбачається захист різнобічних інтересів людини (у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління).**

Більш того, визначаючи основні принципи забезпечення національної безпеки першочергове значення надається правам та свободам людини і громадянина. Відповідно, при формуванні поняття економічна безпека, як складової частини національної безпеки, ми повинні враховувати не тільки її економічний сенс (який, безумовно, може бути сконцентровано зведений до стану захисту виключно економічного інтересу – добробуту людини (громадянина), суспільства та держави), а і стан захисту інших національних інтересів, які не є економічними, але, в тому чи іншому ступені, залежать від економічної сфери життєдіяльності людини, суспільства та держави.

Під сталим розвитком ми розуміємо концепцію стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їхню потребу в безпечному і здоровому довкіллі. «Сталий людський розвиток полягає в розширенні значущих свобод людей вже сьогодні, одночасно прикладаючи розумні зусилля аби не допустити відчутного зменшення таких свобод для майбутніх поколінь.» [9] В загальному плані, і це зайвий раз визначено в Вікіпедії [10], ряд теоретиків і прихильників сталого розвитку вважають його найперспективнішою ідеологією 21 століття і навіть усього третього тисячоліття, яка, з поглибленням наукової обґрунтованості, витіснить усі наявні світоглядні ідеології, як такі, що є фрагментарними, неспроможними забезпечити збалансований розвиток цивілізації.

Що ж стосується зв'язку ідеології сталого розвитку та розвитку людини, то безумовно вони, в головному, ідентичні: людський розвиток полягає в набутті людьми більших свобод та можливостей вести таке життя, яке вони цінують та мають підстави цінувати, тобто він (розвиток) полягає в розширенні можливостей для вибору як сьогодні так і для наступних поколінь. В той же час, сфера свобод та можливостей є більш широким поняттям ніж базові потреби (прийнятний рівень людського розвитку сьогодні): для «достойного життя» необхідно багато речей (добробут, здоров'я, освіта й інше), які, в першу чергу, є цінними за своєю суттю, але є і ті яким присутня інструментальна цінність – біорізноманіття, краса природи та людини, поза залежності їхнього впливу на життєвий, в першу чергу, економічний рівень. В значному ступені людський розвиток, в тому числі і економічний, який полягає в розширенні можливостей вибору для людей, будується на спільному використанні природних ресурсів. Таким чином, забезпечення рівності можливостей, що є

---

* Тут і далі переклад українською здійснено автором.

** Перелік сфер національних інтересів був внесений згідно із Законом N 2411-VI (2411-17) від 01.07.2010.

основою формування ІРЛП, значним чином пов'язане і з екологічною стійкістю, яка є в основі визначення сталого розвитку, при цьому єдність цих понять полягає в забезпеченні справедливості при розподілі: «Ми цінуємо стійкість, оскільки майбутні покоління повинні мати принаймні такі ж можливості як і наші сучасники. Так само несправедливими є всі процеси які не забезпечують рівності можливостей: шансам людей на краще життя не повинні перешкоджати фактори, які знаходяться поза їх контролю. Нерівність особливо несправедлива, коли торкається деяких груп, які систематично опиняються в несприятливому становищі з причин статевої належності, раси або міста життя» [9, с.1].

Ще однією характерною відмінністю розуміння людського розвитку та сталого розвитку є статичність та динамічність основних характеристик, що їх визначають: для виміру людського розвитку використовують статичні рівні, що досягненні, а для виміру сталого розвитку необхідно використовувати динамічні характеристики (тренди) напрямів зміни основних характеристик розвитку (економіки, екології, суспільства).

Методологія оцінки розвитку. В загальному випадку інтегральними індексами (composite indices) називають ті, які дозволяють вмістити в одну шкалу декілька кількісних показників, які саме і визначають кількісно-якісні відмінності об'єктів що досліджуються. Не є винятком і ІРЛП, який є стандартним інтегральним показником для порівняння рівня життя різних країн та регіонів і складається з трьох основних складових:

- очікуваної тривалості життя;
- рівень грамотності населення та очікуваної тривалості навчання;
- рівень життя, який оцінюється як ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС).

ІРЛП наведений в щорічних звітах про розвиток людського потенціалу починаючи з 1990 року [6], що дозволяє не тільки оцінити сучасний стан тієї чи іншої країни в частині досягнення певного рівня людського розвитку, а і оцінити динаміку наявних змін та їх окремих складових. Слід зазначити, що починаючи з 2010 року визначення ІРЛП було дещо скореговане в частині врахування внутрішніх неоднорідностей при визначенні основних складових, а саме:

- коригування індексу з врахуванням нерівності;
- новий вимір гендерної нерівності;
- вимір багатомірної бідності.

Для розрахунку індексів окремих складових ІРЛП використовується нормування відповідних поточних показників країн що досліджуються (в інтервалі від 0 (найгірше значення) до 1 (найкраще значення)), яке здійснюється за формулою:

$$A_{\text{індекс}}^i = \frac{A^i - \min A}{\max A - \min A},$$

- де A^i – поточне значення показника, що розглядається для i -тої країни;
 $\min A$ – мінімальне значення даного показника для країн що розглядаються;
 $\max A$ – максимальне значення показника серед усіх країн що розглядаються.

Відповідно індекс очікуваної тривалості життя розраховується за формулою:

$$LE_{\text{індекс}}^i = \frac{LE^i - 20}{83,2 - 20},$$

- де відповідно, 83,2 та 20 максимальна та мінімальна очікувана тривалість життя, а LE^i – очікувана тривалість життя в i -тій країні.

Для розрахунку індексу освіти використовуються два індекси: індекс середньої тривалості навчання (MYSI), який знаходиться за формулою:

$$MYSI^i = \frac{MYS^i - 0}{13,2 - 0},$$

де відповідно, 13,2 та 0 максимальна та мінімальна тривалість освіти для країн світу, що розглядаються, а MYS^i – середня тривалість освіти в i -тій країні.

Другий проміжний індекс – очікуваної тривалості навчання (EYSI) розраховується за формулою:

$$EYSI^i = \frac{EYS^i - 0}{20,6 - 0},$$

де відповідно, 20,6 та 0 максимальна та мінімальна очікувана тривалість освіти для країн світу, що розглядаються, а EYS^i – очікувана тривалість освіти в i -тій країні.

Загальний індекс освіти знаходиться за формулою:

$$EI_{\text{індекс}}^i = \frac{\sqrt{MYSI^i \times EYSI^i} - 0}{0,951 - 0},$$

де відповідно, $MYSI^i$ та $EYSI^i$ індекси середньої та очікуваної тривалості навчання.

Ідеологія розрахунку індексу доходів враховує наведені вище принципи побудови ІРЛП, щодо важливості добробуту, та значно нівелює різницю країн та регіонів світу за рівнем добробуту, а саме:

$$InI_{\text{індекс}}^i = \frac{\ln(BНП(ПКС))^i - \ln(BНП(ПКС))^{\min}}{\ln(BНП(ПКС))^{\max} - \ln(BНП(ПКС))^{\min}},$$

де відповідно, $BНП(ПКС)^i$ – валовий національний продукт на душу населення i -тої країни, максимальне та мінімальне значення яких в 2009 році (це останні дані наведені в доповіді з ІРЛП 2011 року [9]) становили 107 721 \$/особу (Катар) та 265 \$/особу (Ліберія).

Відповідно загальний ІРЛП i -тої країни розраховується як середньо геометричне трьох основних індексів (індекс очікуваної тривалості життя, індексу освіти та індексу доходів):

$$ІРЛП^i = \sqrt[3]{LE_{\text{індекс}}^i \times EI_{\text{індекс}}^i \times InI_{\text{індекс}}^i}$$

Дані, щодо кількісних значень ІРЛП та його основних складових для деяких країн та регіонів світу (в даній роботі наведені індекси для країн з дуже високим рівнем людського розвитку та для країн з високим рівнем людського розвитку) наведені в табл. 1.

Крім того, на рис. 1 наведено сам ІРЛП, та його основні складові. В даному випадку необхідно зазначити, що, враховуючи відсутність інформації щодо можливих зв'язків та взаємозв'язків між основними складовими розвитку людського потенціалу, окружності, діаметр яких пропорційний кількісному виміру відповідного індикатора, не перетинаються.

Таблиця 1

Індекс розвитку людського потенціалу та основних його складових

№ за/п	Країна	ІРЛП	Індекс очікуваної тривалості життя (місце рейтингу)	Індекс освіти (місце рейтингу)	Індекс (місце рейтингу)
Країни з дуже високим с рівнем людського розвитку					
1	Норвегія	0,943	0,964 (14)	0,99 (2)	0,883 (7)
2	Австралія	0,929	0,976 (5)	0,98 (3)	0,837 (18)
3	Нідерланди	0,910	0,958 (18)	0,93 (8)	0,845 (12)
4	США	0,910	0,923 (38)	0,94 (5)	0,869 (10)
5	Нова Зеландія	0,908	0,957 (19)	1,00 (1)	0,783 (35)
6	Канада	0,908	0,962 (15)	0,93 (10)	0,840 (16)
7	Ірландія	0,908	0,955 (21)	0,96 (4)	0,814 (26)
8	Ліхтенштейн	0,905	0,941 (29)	0,82 (38)	0,964 (2)
9	Німеччина	0,905	0,953 (22)	0,93 (9)	0,838 (17)
10	Швеція	0,904	0,969 (11)	0,90 (16)	0,842 (14)
11	Швейцарія	0,903	0,893 (3)	0,87 (26)	0,858 (11)
12	Японія	0,901	1,000 (1)	0,88 (19)	0,827 (23)
13	Гонконг (Китай)	0,898	0,990 (2)	0,84 (34)	0,874 (9)
14	Ісландія	0,898	0,976 (7)	0,91 (14)	0,814 (25)
15	Півд. Корея	0,897	0,956 (20)	0,93 (5)	0,808 (27)
16	Данія	0,895	0,928 (37)	0,92 (11)	0,836 (19)
17	Ізраїль	0,888	0,975 (9)	0,91 (15)	0,796 (31)
18	Бельгія	0,886	0,947 (24)	0,88 (20)	0,832 (20)
19	Австрія	0,885	0,960 (17)	0,86 (31)	0,842 (15)
20	Франція	0,884	0,971 (10)	0,87 (27)	0,819 (24)
21	Словенія	0,884	0,936 (33)	0,93 (7)	0,790 (32)
22	Фінляндія	0,882	0,946 (25)	0,88 (21)	0,828 (22)
23	Іспанія	0,878	0,969 (12)	0,87 (24)	0,799 (29)
24	Італія	0,874	0,976 (6)	0,86 (32)	0,799 (30)
25	Люксембург	0,867	0,946 (26)	0,677 (53)	0,892 (5)
26	Сінгапур	0,866	0,964 (13)	0,75 (58)	0,897 (4)
27	Чеська Республіка	0,865	0,910 (41)	0,92 (12)	0,769 (41)
28	Велика Британія	0,863	0,949 (23)	0,82 (39)	0,832 (21)
29	Греція	0,861	0,945 (27)	0,86 (29)	0,783 (34)
30	ОАЕ	0,846	0,892 (49)	0,74 (65)	0,916 (3)
31	Кіпр	0,840	0,940 (31)	0,80 (43)	0,790 (33)
32	Андорра	0,838	0,961 (16)	0,73 (71)	0,843 (13)
33	Бруней	0,838	0,921 (40)	0,73 (68)	0,877 (8)
34	Естонія	0,835	0,865 (64)	0,92 (13)	0,734 (47)
35	Словаччина	0,834	0,875 (59)	0,88 (22)	0,759 (43)
36	Мальта	0,832	0,941 (30)	0,80 (45)	0,769 (40)
37	Катар	0,831	0,921 (39)	0,62 (114)	1,000 (1)
38	Угорщина	0,816	0,858 (71)	0,87 (28)	0,732 (49)
39	Польща	0,813	0,885 (51)	0,82 (37)	0,739 (46)
40	Литва	0,810	0,824 (106)	0,88 (18)	0,729 (50)
41	Португалія	0,809	0,938 (32)	0,74 (67)	0,763 (42)
42	Бахрейн	0,806	0,868 (61)	0,75 (62)	0,808 (28)
43	Латвія	0,805	0,841 (91)	0,87 (25)	0,711 (55)
44	Чилі	0,805	0,932 (36)	0,80 (44)	0,701 (58)
45	Аргентина	0,797	0,882 (54)	0,81 (40)	0,713 (54)
46	Хорватія	0,796	0,893 (48)	0,78 (51)	0,724 (51)
47	Барбадос	0,793	0,896 (47)	0,75 (61)	0,743 (44)
Країни з високим рівнем людського розвитку					
48	Уругвай		0,899 (43)	0,76 (55)	0,700 (60)
49	Палау		0,817 (110)	0,89 (17)	0,656 (78)
50	Румунія		0,851 (79)	0,83 (36)	0,674 (70)
51	Куба		0,936 (35)	0,88 (23)	0,572 (103)
52	Сейшельські О-ви		0,845 (84)	0,75 (61)	0,733 (48)
53	Багамські О-ви		0,877 (58)	0,67 (98)	0,779 (38)
54	Чорногорія		0,861 (68)	0,80 (42)	0,665 (74)

Продовження табл. 1

55	Болгарія		0,842 (90)	0,80 (41)	0,678 (69)
56	Саудівська Аравія		0,850 (81)	0,69 (91)	0,781 (37)
57	Мексика		0,898 (44)	0,73 (72)	0,700 (59)
58	Панама		0,885 (50)	0,74 (64)	0,690 (65)
59	Сербія		0,860 (69)	0,79 (47)	0,663 (75)
60	Антигуа та Барбуда		0,830 (101)	0,74 (63)	0,723 (52)
61	Малайзія		0,855 (74)	0,73 (70)	0,705 (56)
62	Тринідад та Тобаго		0,791 (116)	0,71 (78)	0,782 (36)
63	Кувейт		0,861 (67)	0,58 (122)	0,884 (6)
64	Лівія		0,864 (65)	0,73 (69)	0,693 (64)
65	Білорусь		0,794 (115)	0,78 (52)	0,702 (57)
66	Росія	0,755	0,770 (125)	0,78 (49)	0,713 (53)
67	Гренада		0,883 (53)	0,78 (50)	0,608 (97)
68	Казахстан		0,742 (138)	0,83 (35)	0,668 (72)
69	Коста-Ріка		0,936 (34)	0,66 (104)	0,667 (73)
70	Албанія		0,898 (48)	0,72 (75)	0,624 (88)
71	Ліван		0,830 (100)	0,70 (86)	0,698 (61)
72	Сент-Кітс та Невіс		0,838 (95)	0,69 (89)	0,684 (68)
73	Венесуела		0,858 (72)	0,69 (90)	0,669 (71)
74	Боснія та Герцеговина		0,878 (56)	0,72 (73)	0,621 (90)
75	Грузія		0,848 (82)	0,84 (33)	0,554 (111)
76	Україна	0,729	0,765 (129)	0,86 (30)	0,591 (100)
77	Маврикій		0,842 (89)	0,66 (105)	0,696 (63)
78	Македонія		0,865 (63)	0,70 (85)	0,641 (80)
79	Ямайка		0,838 (94)	0,77 (56)	0,598 (98)
80	Перу		0,852 (78)	0,70 (84)	0,634 (82)
81	Домініка		0,907 (42)	0,67 (99)	0,626 (87)
82	Сент-Люсія		0,862 (66)	0,69 (88)	0,632 (84)
83	Еквадор		0,877 (57)	0,69 (94)	0,620 (92)
84	Бразилія		0,844 (85)	0,66 (101)	0,662 (77)
85	Сент-Вінсент та Гренадіни		0,825 (105)	0,71 (79)	0,628 (86)
86	Вірменія		0,856 (79)	0,76 (57)	0,566 (108)
87	Колумбія		0,847 (83)	0,67 (97)	0,633 (83)
88	Іран, Ісламська Республіка		0,836 (97)	0,64 (113)	0,662 (76)
89	Оман		0,936 (98)	0,54 (129)	0,778 (39)
90	Тонга		0,825 (104)	0,79 (46)	0,535 (116)
91	Азербайджан		0,800 (113)	0,76 (56)	0,639 (81)
92	Туреччина		0,851 (80)	0,58 (119)	0,689 (67)
93	Беліз		0,884 (52)	0,66 (102)	0,582 (102)
94	Туніс		0,860 (70)	0,65 (108)	0,614 (96)

Примітка. Складено автором.

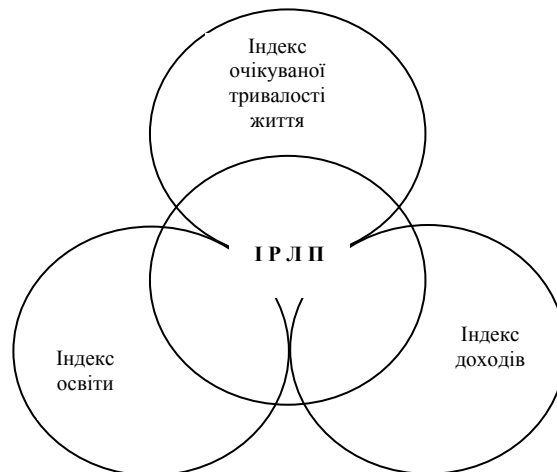
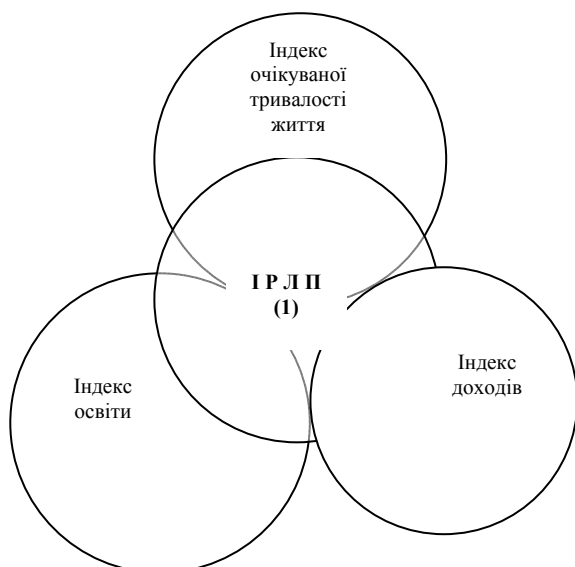
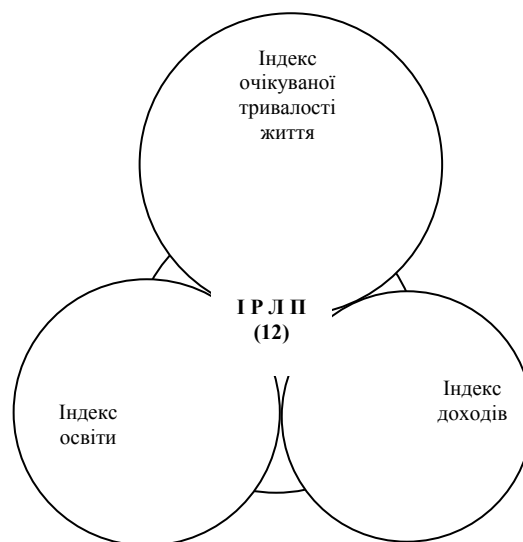

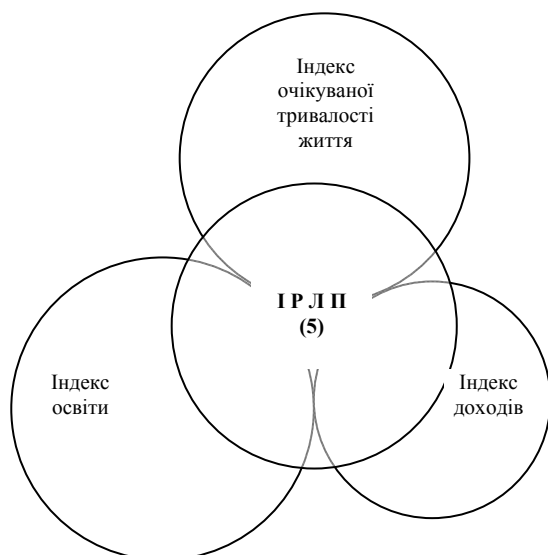
Рис. 1. Ідеальний варіант індексу людського розвитку (усі складові і сам ІРЛП дорівнюють максимально можливому значенню – 1)

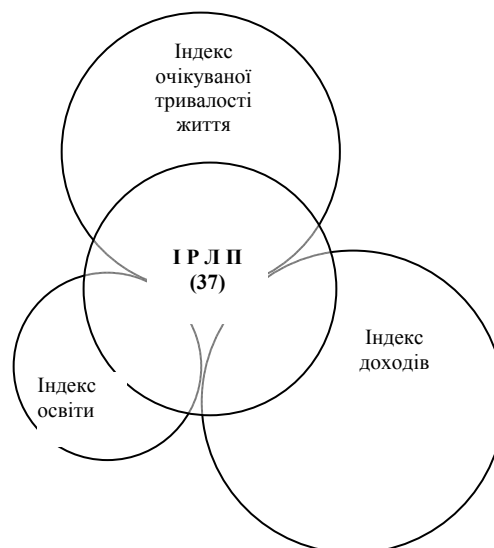
Норвегія (ІРЛП = 0,943 (0,964; 0,990; 0,883))

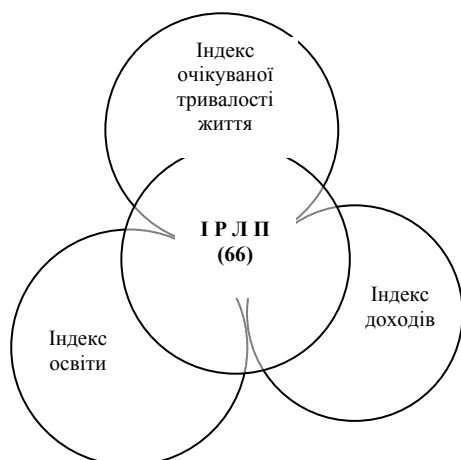
Японія (ІРЛП = 0,901 (1,00; 0,880; 0,827))

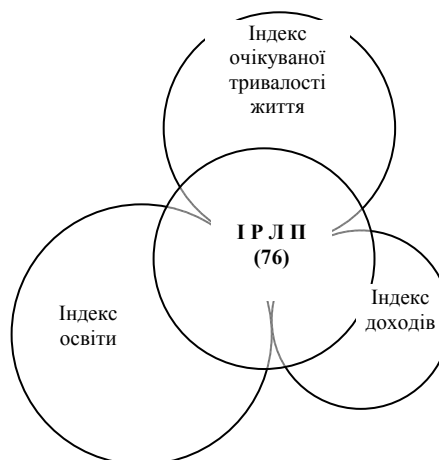
Нова Зеландія (ІРЛП = 0,908 (0,957; 1,00; 0,783))

Катар (ІРЛП = 0,831 (0,921; 0,620; 1,00))

Росія (ІРЛП = 0,755 (0,770; 0,780; 0,713))

Україна (ІРЛП = 0,729 (0,765; 0,860; 0,591))

Для оцінки рівня економічної безпеки автором запропонована квазідинамічна модель, яка дозволяє не тільки врахувати кількісно-якісний стан основних складових безпеки, а і ступень їх впливу та взаємовпливу. Загальна формула визначення інтегрального рівня економічної безпеки має наступний вигляд:

$$EKB^i = EK\Pi^i \times I_{ek} + \sum_{j=1}^n (EK\Pi \cap EK\Pi_j) \times I_{ek-j},$$

де EKB^i – інтегральна оцінка рівня економічної безпеки i -тої країни;
 $EK\Pi^i$ – економічний потенціал (добробут) i -тої країни;
 I_{ek} – стан захисту економічного потенціалу (якісна характеристика добробуту);
 $EK\Pi_j$ – економічний потенціал (кількісна характеристика) j -тої сфери життєдіяльності;
 I_{ek-j} – стан захисту інтересів j -тої сфери життєдіяльності залежної від економічної сфери (перетин економічної та відповідної сфери).

Таким чином, враховуючи багатоаспектність поняття національної та економічної безпеки, оцінка рівня економічної безпеки враховує не тільки стан захисту основного економічного інтересу життєдіяльності людини, суспільства та держави – досягнутий рівень добробуту (ВВП (ПКС) на душу населення), а і інших інтересів, які, за своєю суттю не є економічними, але тим чи іншим чином пов'язані з економічною сферою життєдіяльності.

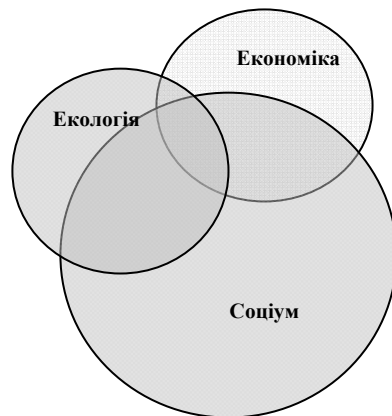

Рис. 2. Основні складові оцінки рівня економічної безпеки

Візуально даний концептуальний підхід до оцінки рівня економічної безпеки наведено на рис. 2. Зазначимо, що повна оцінка рівня економічної безпеки має враховувати всі сфери життєдіяльності (вони перераховані вище у визначенні національної безпеки). В рамках даної роботи сконцентруємо свою увагу лише на трьох основних сферах: економічній, екологічній та соціальній.

Крім того, в загальному плані, дані сфери є основою для формування національного багатства, яке вважається одночасно і результатом праці попередніх поколінь та наявним потенціалом розвитку. Так, згідно роботі В.В. Бушуєва [11], національне багатство складається з трьох основних складових: природних ресурсів (до яких віднесено надра, біоту та водно-повітряну середу), соціально-виробничий капітал (ВНП(ПКС), соціальну організацію країни та її культурний рівень), людський капітал (вітальна, духовна та інтелектуальна складові). При цьому, для кількісної оцінки даних складових закладена ідеологія щодо їх рівноцінності: максимальні питомі (в розрахунку на одну людину) значення кожної складової в грошовому еквіваленті прийняті однаковими, а саме:

$\max \text{ВВП}$ (Катар) = $\max \text{ВБК}$ (Індія) = $\max \text{ВЕК}$ (Австралія) = 107 721 \$ в рік на особу,

де ВБК – виробництво вітального (уродженого) капіталу;
 ВЕК – виробництво екологічного (біологічного) капіталу.

В якості обґрунтування такого підходу можна навести думку, що в гармонічно розвинутому суспільстві екологічні, гуманітарні та матеріальні блага повинні бути рівноцінними. В такому випадку для будь-якої країни світу виробництво певного виду капіталу можна оцінити за формулою:

$$\text{ВК}_i = \frac{Q_{\max}}{Q_i} \times \max \text{ВВП} \cdot$$

Рівень вітального капіталу (ВБК) знаходиться як добуток питомої народжуваності та очікуваної тривалості життя. Інтелектуальний капітал розраховується як частка від країни з найбільшими соціальними витратами на науку та освіту в розрахунку на одну особу (максимальний рівень якого був у Франції). Питома величина виробництва духовного капіталу (ВДК) прийнята однаковою для усіх країн світу, виходячи з того, що кожен мешканець Землі наділений при народженні рівним духовним багатством, яке відповідає показнику Індії – країни з найбільш високим рівнем питомої народжуваності.

В даній роботі ми не ставимо перед собою завдання кількісно оцінити рівень основних капіталів для країн та регіонів світу, хоча це дуже наглядно продемонструвало б зв'язок розглянутого вище ІРЛП та основних складників оцінки рівня економічної безпеки. В той же час зазначимо що:

– добробут країни (ВВП(ПКС) на особу) є складовою частиною обох інтегральних індексів;

– індекс тривалості життя є складовою для ІРЛП та певною якісною складовою (одним із співмножників) при оцінці рівня економічної безпеки;

– індекс освіти (складова ІРЛП) хоча і не входить прямим чином до оцінки рівня економічної безпеки, може бути використаний як якісна оцінка стану захисту певних інтересів (наприклад інноваційності країни).

Окремо розглянемо ще одну складову оцінки рівня ІРЛП а саме – корегування рівня добробуту з врахуванням нерівності. Як вже було сказано вище, оцінка рівня економічної безпеки враховує як рівень самого потенціалу (в даному випадку рівень добробуту – ВВП(ПКС) на особу), так і якісний стан захисту певного інтересу (в даному випадку якісний стан добробуту, безумовно, буде значною мірою залежати від рівномірності розподілу доходів). В той же час, якщо для виміру ІРЛП складова добробуту зменшується (коригується) відповідно до рівня нерівності, то рівень економічної безпеки враховує дану складову на кількісно-якісному рівні (відповідно, шляхом віднесення наявного рівня добробуту до певного стану критичності за показником нерівномірності).

Що ж стосується оцінки рівня сталого розвитку, то вона, як і оцінка рівня економічної безпеки, може бути зведена до трьох основних складових: економіки, екології та соціуму. Але, на відміну від двох попередніх інтегральних індексів – ІРЛП та економічної безпеки – кількісний вимір сталого розвитку враховує динамічні зміни цих основних складових і може бути визначений наступною формулою: економічний розвиток (зростання економічної складової) не повинен зменшувати інші складові розвитку (в першу чергу це стосується екологічної складової – природних ресурсів), при цьому потенційне зростання соціальної складової за рахунок збільшення кількості населення повинно бути компенсовано зменшенням матеріало- та енергоємності виробництва. Тобто, основна ідеологія сталого розвитку щодо можливостей вибору майбутніх поколінь може бути кількісно оцінена динамікою зміни основних складових.

На сьогоднішній день ми можемо констатувати, що сам людський розвиток, який полягає в розширенні вибору для людей, базується на спільному використанні природних

ресурсів. При цьому, аналізуючи досягнутий прогрес в людському розвитку на протязі останніх десятиліть необхідно визначити три основні негативні тенденції, а саме:

– зростання добробуту відбувалося за рахунок погіршення основних екологічних показників (збільшення викидів CO₂, погіршення якості ґрунтів, води, лісового покриву), тобто істотного зменшення природного (екологічного) потенціалу;

– розподіл доходів на рівні країн погіршувався майже для всіх країн світу, не зважаючи на досягнення з зменшення аналогічних нерівномірностей для індикаторів охорони здоров'я та освіти, тобто якісні характеристики індикатора доходів погіршувалися, в той же час індикатори стану здоров'я та освіти – покращувалися;

– зростання загального ІРЛП, що, за ідеологією, характеризує зростання прав та можливостей людини, мало і значні варіації для вище визначених основних складових людського розвитку.

Таким чином, в роботі показаний ідеологічний та кількісно-якісний зв'язок основних індикаторів розвитку: ІРЛП, рівня економічної безпеки та рівня сталого розвитку.

Як висновок можна зазначити, що на сьогоднішній день не існує єдиної моделі або єдиного рецепту успіху. В той же час, якщо в найближчий час людство не змінить наявну ресурсну ідеологію розвитку, загальний його прогрес може стати неможливим.

Використані джерела:

1. Всесвітній економічний форум [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/>.

2. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/sustainable-development/reports>.

3. Heritage Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/>.

4. Національна асоціація виробників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nam.org/innovationreport.pdf>.

5. Всесвітній банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/>.

6. International Human Development Indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>.

7. Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека. 20-е юбилейное издание [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/chapters/ru/>.

8. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 №964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/964-15>.

9. Доклад о человеческом развитии 2011 «Устойчивое развитие и равенство возможностей: Лучшее будущее для всех» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2011/download/ru/>.

10. Вікіпедія «Сталий розвиток» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток.

11. Бушуев В.В. Национальное богатство, энергетический потенциал и эгратический капитал России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: labenin.z4.ru/Docs/2006_06_Energy.doc.

КОРПОРАТИВНАЯ ВЛАСТЬ В РОССИИ: ПОДХОДЫ, ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

Бархатов В.И., д.э.н., профессор,

Плетнёв Д.А., к.э.н., доцент

ФГБОУ ВПО «Челябинский государственный университет», Россия

На протяжении двух десятилетий в России продолжается поиск «эффективного собственника». Корпорации: приватизированные, впоследствии многократно реорганизованные, обанкроченные и перепроданные, до сих пор не могут стать драйверами экономического роста для национального хозяйства. И ни запретительные меры госрегулирования, ни масштабная государственная поддержка не в состоянии кардинально, стратегически изменить систему взаимоотношений субъектов в корпорации,